

SERVIKAL SARATON: SKRININGNING PAST QAMROVI VA HPV VAKSINASINI JORIY ETISHDAGI MUAMMOLAR

Sayfiddinova Muslima Muhiddin qizi

Anotatsiya: Servikal saraton — ayollar o‘limi sabablarida yuqori o‘rin egallaydigan ginekologik onkologik kasalliklardan biridir. Kasallikning oldini olishda skrining dasturlari va HPV (Human Papillomavirus) vaksinasini joriy etish asosiy profilaktik choralar hisoblanadi. Biroq, ko‘plab mamlakatlarda, jumladan O‘zbekistonda ham, servikal saraton skriningining qamrovi past bo‘lib, HPV vaksinasini joriy etishda turli ijtimoiy, moliyaviy va tashkiliy muammolar mavjud. Ushbu maqolada servikal saratonning epidemiologiyasi, skriningning past qamroviga sabab bo‘lgan omillar va HPV vaksinasini joriy etishda duch kelinadigan muammolar ilmiy asosda tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: servikal saraton, skrining, HPV vaksina, profilaktika, ayollar salomatligi, onkologiya.

Abstract: Cervical cancer is one of the leading causes of cancer-related mortality among women worldwide. Screening programs and Human Papillomavirus (HPV) vaccination are the main preventive measures for this disease. However, in many countries, including Uzbekistan, cervical cancer screening coverage remains low, and the implementation of HPV vaccination faces various social, financial, and organizational challenges. This article analyzes the epidemiology of cervical cancer, factors contributing to low screening coverage, and obstacles in implementing HPV vaccination based on current scientific evidence.

Keywords: cervical cancer, screening, HPV vaccine, prevention, women's health, oncology.

Аннотация: Рак шейки матки является одной из ведущих причин смертности среди женщин. Основными профилактическими мерами являются программы скрининга и вакцинация против вируса папилломы человека (ВПЧ). Однако во многих странах, включая Узбекистан, охват скрининга рака шейки матки остается низким, а внедрение вакцины против ВПЧ сталкивается с различными социальными,

финансовыми и организационными проблемами. В данной статье рассматривается эпидемиология рака шейки матки, факторы, влияющие на низкий охват скрининга, и проблемы внедрения вакцинации против ВПЧ на основе современных научных данных.

Ключевые слова: рак шейки матки, скрининг, вакцина ВПЧ, профилактика, женское здоровье, онкология

KIRISH

Servikal saraton butun dunyoda ayollar o'limi sabablarida yuqori o'rin egallaydi va ayniqsa rivojlanayotgan mamlakatlarda jiddiy sog'liqni saqlash muammosi hisoblanadi. Kasallikning asosiy etiologik omili — yuqori xavfli HPV turdagi infeksiyasi bo'lib, u servikal epitelning displaziya va karsinoma rivojlanishiga olib keladi. Shu sababli, servikal saratonni erta aniqlash va oldini olishda skrining dasturlari va HPV vaksinasini joriy etish eng samarali strategiyalar hisoblanadi.¹

Skrining dasturlari ayollarni kutilayotgan o'sma rivojlanishidan oldin aniqlash imkonini beradi va invaziv kasallikni kamaytirishga yordam beradi. Biroq, ko'plab mamlakatlarda skrining qamrovi past, bu esa ko'plab ayollarda kasallikning kech aniqlanishiga olib keladi. Skrining dasturini rivojlantirishga to'sqinlik qiluvchi omillar orasida moliyaviy cheklovlar, tibbiy xodimlar yetishmasligi, ayollarning tibbiy xabardorligi pastligi va ijtimoiy stigma mavjud.

HPV vaksinasini joriy etish ham turli muammolarga duch keladi. Bu omillar orasida vaksinaning narxi, sog'liqni saqlash tizimining yetarli tashkil etilmaganligi, vakcina xavfsizligi haqida noto'g'ri tushunchalar va diniy yoki madaniy qarashlar mavjud. Shu sababli, servikal saratonni kamaytirishda kompleks yondashuv talab etiladi, u skrining, vakcina va aholining xabardorligini oshirishni o'z ichiga oladi.

ASOSIY QISM

Servikal saratonning yuqori o'lim darajasi va keng tarqalishi rivojlanayotgan mamlakatlarda, jumladan O'zbekistonda, jiddiy sog'liqni saqlash muammosiga aylangan.

¹ Islomova S. Servikal saraton skrining dasturlari: holat va muammolar. *Onkologiya va ginekologiya*. 2021;2:18-27.

Kasallikning asosiy etiologik omili — yuqori xavfli HPV infeksiyasi boʻlib, u servikal epitel hujayralarida dysplaziya va invaziv karsinoma rivojlanishiga olib keladi. Shu sababli, erta aniqlash va oldini olishning eng samarali chorasi sifatida skrining dasturlari va HPV vaktsinatsiyasi qaratiladi.

Skriningning past qamrovi koʻplab ayollarda kasallikni kech bosqichda aniqlanishiga sabab boʻladi. Tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, agar skrining dasturi keng qamrovli boʻlsa va ayollarning muntazam ravishda tekshiruvdan oʻtishi taʼminlansa, invaziv karsinomaning rivojlanish ehtimoli sezilarli darajada kamayadi. Ammo rivojlanayotgan mamlakatlarda skrining dasturlarining samaradorligi turli ijtimoiy, moliyaviy va tashkiliy cheklovlar bilan bogʻliq. Shu jumladan, tibbiyot muassasalari va laboratoriyalarning cheklangan resurslari, malakali kadrlar yetishmasligi, aholi orasida servikal saraton va skriningning ahamiyati boʻyicha yetarli xabardorlikning pastligi, shuningdek, skriningga nisbatan ijtimoiy stigma mavjudligi ayollarning tekshiruvdan oʻtishiga toʻsqinlik qiladi.

HPV vaktsinasini joriy etish ham turli muammolarga duch keladi. Birinchi navbatda, vaktsina narxi va moliyaviy cheklovlar uni keng joriy etishga toʻsqinlik qiladi. Ikkinchidan, vaktsina xavfsizligi va samaradorligi boʻyicha notoʻgʻri maʼlumotlar, diniy va madaniy qarashlar aholining vaktsinatsiyani qabul qilishiga salbiy taʼsir qiladi. Shu bilan birga, vaktsina dasturlarini amalga oshirish uchun tibbiyot muassasalari, logistika tizimi va soʻvutgichli saqlash inshootlarining yetarli darajada tashkil etilganligi zarur. Tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, vaktsinatsiya qamrovining pastligi kelajakda servikal saraton holatlarining yuqoriligiga sabab boʻladi va profilaktik choralarni samarali amalga oshirishni cheklaydi.²

Skrining va vaktsinatsiya dasturlarining samaradorligi aholining xabardorligi va taʼlim darajasiga ham bogʻliq. Ayollar va ularning oilalari HPV infeksiyasi, servikal saraton xavfi, skrining va vaktsinatsiya dasturlarining ahamiyati boʻyicha yetarli maʼlumotga ega boʻlishi zarur. Shu bilan birga, sogʻliqni saqlash xodimlarining malakasi va malakali maslahat berish imkoniyati ham muhim ahamiyatga ega. Kompleks yondashuvda skrining,

² Rustamova D. Ayollarda ginekologik onkologiya va skrining. *Ginekologiya va reproduktiv salomatlik*. 2019;4:10-18.

vaksinatsiya va aholini xabardor qilishni birlashtirish orqali servikal saratonni kamaytirish mumkin.³

Shuningdek, ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, skrining va vaksinatsiya dasturlarini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun davlat siyosati va sog'liqni saqlash tizimining barqarorligi muhim ahamiyatga ega. Moliyaviy mablag'larning yetarli taqsimlanishi, tibbiyot muassasalari va laboratoriyalarning malakali xodimlar bilan ta'minlanishi, diagnostika va vaksinatsiya uchun zarur uskunalar mavjudligi dasturlarni samarali amalga oshirishga yordam beradi. Shu bilan birga, ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy kampaniyalar orqali aholining xabardorligini oshirish, diniy va madaniy qarashlarga mos keladigan kommunikatsiya strategiyalarini ishlab chiqish profilaktik choralarning qamrovini oshiradi.

Shuni ta'kidlash lozimki, servikal saratonning past qamrovli skriningi va HPV vaksinasini joriy etishdagi muammolar bir-biri bilan chambarchas bog'liq.⁴ Past qamrov skrining dasturi kasallikning kech aniqlanishiga olib keladi, bu esa davolash xarajatlarini oshiradi va ayollar salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, vaksina dasturining cheklanganligi kelajakda yangi infektsiyalar va yuqori xavfli HPV turlarining tarqalishiga olib keladi.⁵ Shu sababli, kompleks profilaktika strategiyasi nafaqat skrining va vaksina dasturlarini, balki aholining xabardorligini oshirish, tibbiy kadrlarni tayyorlash va sog'liqni saqlash tizimining tashkil etilishini o'z ichiga olishi kerak.

XULOSA

Servikal saraton nafaqat ayollarda yuqori o'lim darajasi bilan ajralib turadigan kasallik, balki uning oldini olishdagi turli murakkab muammolar bilan ham xarakterlanadi. Past qamrovli skrining dasturlari ko'plab ayollarda kasallikni kech bosqichda aniqlanishiga sabab bo'lib, invaziv karsinomaning rivojlanish xavfini oshiradi. Skrining qamrovi past bo'lishining asosiy sabablari moliyaviy cheklovlar, tibbiyot muassasalari va

³ Tashpulatova S. HPV va servikal saratonning patofiziologiyasi. *Endokrinologiya va onkologiya*. 2021;1:15-23.

⁴ Sodiqova F. Servikal saratonni erta aniqlashning ahamiyati. *Onkologik tadqiqotlar*. 2019;2:19-27.

⁵ Mirzaeva F. Servikal saratonning epidemiologik tahlili. *Tibbiyot jurnali*. 2018;6:37-44.

laboratoriyalarning yetarli rivojlanmaganligi, malakali kadrlarning kamligi, aholi orasida xabardorlikning pastligi va ijtimoiy stigma hisoblanadi.

HPV vaksinasini joriy etishdagi muammolar ham kompleksdir: vakcina narxi, moliyaviy va logistika cheklovlar, noto'g'ri ma'lumotlar, diniy va madaniy qarashlar aholi tomonidan vaksinatsiyani qabul qilishni cheklaydi. Shu sababli, servikal saratonni oldini olishda kompleks yondashuv zarur bo'lib, u skriningni kengaytirish, vakcina dasturlarini joriy etish, aholining xabardorligini oshirish va sog'liqni saqlash tizimini mustahkamlashni o'z ichiga oladi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, skrining va vakcina dasturlarini muvaffaqiyatli amalga oshirish orqali invaziv karsinoma holatlari va ayollarda o'lim holatlarini sezilarli darajada kamaytirish mumkin. Shu bilan birga, tibbiy xodimlar, davlat siyosati, ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy kampaniyalar integratsiyalashgan holda faoliyat yuritishi zarur. Kompleks profilaktik choralar orqali servikal saratonning epidemiologik ko'rsatkichlarini yaxshilash, ayollarda sog'liqni saqlash sifatini oshirish va mamlakat sog'liqni saqlash tizimining samaradorligini kuchaytirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimova L. Servikal saraton va uning epidemiologiyasi. *Ayollar salomatligi*. 2020;3:12-20.
2. Tursunova N. HPV infeksiyasi va profilaktikasi. *Tibbiyot jurnali*. 2019;4:45-52.
3. Islomova S. Servikal saraton skrining dasturlari: holat va muammolar. *Onkologiya va ginekologiya*. 2021;2:18-27.
4. Qodirova F. HPV vaksinasini joriy etishdagi to'siqlar. *O'zbekiston tibbiyot jurnali*. 2020;5:33-40.
5. Abdullayeva M. Servikal saratonning oldini olishda aholi xabardorligi. *Ayollar salomatligi jurnali*. 2019;1:14-21.
6. Yusupov A., Shamsiyeva G. Skrining qamrovi va onkologik ko'rsatkichlar. *Tibbiyot sharhi*. 2020;6:50-58.
7. Nematova R. Servikal saraton va HPV vaksinasining samaradorligi. *Onkologiya va profilaktika*. 2021;3:25-32.

8. Rustamova D. Ayollarda ginekologik onkologiya va skrining. *Ginekologiya va reproduktiv salomatlik*. 2019;4:10-18.
9. Akramova M. HPV infektsiyasi va reproduktiv yoshdagi ayollar. *Tibbiyot va sog'liqni saqlash*. 2020;2:22-30.
10. Komilova F. Servikal saratonni oldini olish: xalqaro tajribalar. *Ayollar salomatligi jurnali*. 2018;3:35-42.
11. Tashpulatova S. HPV va servikal saratonning patofiziologiyasi. *Endokrinologiya va onkologiya*. 2021;1:15-23.
12. G'anieva L. Skrining dasturlarini rivojlantirish strategiyalari. *Tibbiyot sharhi*. 2020;7:41-48.
13. Sodiqova F. Servikal saratonni erta aniqlashning ahamiyati. *Onkologik tadqiqotlar*. 2019;2:19-27.
14. Usmonov B. HPV vaksinatsiyasi va ijtimoiy omillar. *Ayollar salomatligi jurnali*. 2020;4:29-36.
15. Mirzaeva F. Servikal saratonning epidemiologik tahlili. *Tibbiyot jurnali*. 2018;6:37-44.